

244

A könyvtáros
1963. X. u.

Műszaki fejtörők az úpesti könyvtárban

Minden kornak van kulturális divatja is. Korunké a fejtörő, a rejtvény, a vetélkedő. Rádió és tv, folyóiratok a *Magyar Ifjúságtól* a *Fülesig* és üzemi művelődési felelősök egyre ontják a megoldásra váró rejtvényeket. A könyvtáros jól ismeri azt a néha telefonon, néha személyesen jelentkező olvasót, aki sürgősen tudni akarja, hogy a kassai dóm középhajója hány méter hosszú és milyen testsúlya van egy közepesen fejlett bálnának. Kézfenekvőnek látszik a könyvtáros számára, hogy a tudásszomjnak és játékszenvedélynek ezt a keverékét a saját céljaira, a természet-tudományos és műszaki irodalom megkedveltetésére használtsa. Első fejtörőket 1962 őszén bonyolítottuk le. Olvasóink, az úpesti 28. sz. Szabó Ervin Könyvtár olvasói között sokszorosított lapokat osztottunk szét, melyek a fejtörő 10 kérdését tartalmazták. A kérdéseket a műszaki részleg bejáratánál levő falitáblán is elhelyeztük, s a tábla melletti polcra pedig könyveket tettünk „A műszaki fejtörő könyvei” felirással. A fejtörő kérdéseire írásban is és a későbbi időpontban rendezett vetélkedőn szóval is lehetett válaszolni. A kérdőíveket a kerületben levő Gépipari Technikum diákjai fogadták a legnagyobb érdeklődéssel és főképpen ők jelentkeztek a szóbeli vetélkedőre. Írásbeli válasz azonban mindössze kettő érkezett: egy 24 éves, érettségizett gépkocsivezető és egy textiltechnikumi tanuló küldte be igen gondos külalakú, 10, illetőleg 12 oldal terjedelmű dolgozatát. Mindkét írás arról tanúskodott, hogy a szerzők elmélyülten foglalkoztak az általuk választott kérdéssel, és a javasolt műszaki könyveket valóban el is olvasták. A kevés írásbeli jelentkezés oka az lehetett, hogy a kérdések túl nehezek voltak, az olvasókról túl sokirányú érdeklődést tételeztek fel. Néhány kérdés: „Milyennek látja a közlekedés jövőjét, a vasút, a gépkocsi, repülőgép versenyt?” — „Gondolkodnak-e a „gondolkodó gépek”? Melyek ezek, mire használhatók? Mi a kibernetika, milyen kibernetikai könyvek vannak a könyvtárban?” — „Milyen új felfedezések, új eljárások hoztak korszakalkotó változást az utolsó évtized híradástechnikájában?”

A szóbeli vetélkedőt a következő hónapban rendeztük, hogy a jelentkezőknek idejük legyen a felkészülésre. A műszaki kérdéseket a Gépipari Technikum egyik tanára, a természettudományos kérdéseket a Főv. Szabó Ervin Könyvtár központjának egyik munkatársa tette fel. A vetélkedő menete nem volt egészen zökkenőmentes, mert könyvtáros munkatársunk

— a műsor élénkítése céljából — néhány új, a kérdőívén nem szereplő kérdést tett fel. Ezzel a hangulatot valóban élénkebbé tette, de nem maradt elég idő az előre megadott kérdések alapos megtárgyalására. Így azzal az érzéssel fejeződött be a vetélkedő, hogy a résztvevők gondosan megtanult mondanivalójának egy része a vetélkedőkben rekedt. 32-en voltak jelen, 28-an szoltak hozzá a kérdésekhez, a 12 legjobb szereplő könyvsorsjegy-jutalomban részesült. Az érdeklődést mutatta az is, hogy a díjak kiosztása után vita alakult ki, melyen javaslatok, bírálatok hangzottak el, sőt az elméleti vita is folytatódott az elhangzott válaszokkal kapcsolatban. Hátránya volt azonban a szóbeli vetélkedőknek az, hogy a felelítéshez szokott diákok mellett nem jutottak eléggé szóhoz a beszédben kevésbé gyakorlott munkások.

Az első fejtörőből a résztvevők is, a könyvtárosok is sokat tanultak. Második fejtörőjét 1963 áprilisában kezdte a könyvtár, amely ezúttal kizárólag írásbeli válaszokat kért. A fejtörőt két fordulóban rendeztük, hogy a résztvevőket kitarítás szempontjából is próbára tegyük. A könyvtárosok a kérdések összeállításához és megszövegezéséhez pedagógusok segítségét vették igénybe. Köztük, sajnos, nem akadt olyan, kinek rejtvénytyszerkesztési rutinja is lett volna. Ennek következtében a kérdések között volt néhány, mely iskolásan hangzott, „feladatíze” volt. Pl. „Mi a centrifugális és mi a centripetális erő? Milyen szerkezetek, berendezések működése alapul a centrifugális erőn?” Legnagyobb sikerük a könyvtári szakkérdéseknek volt, melyeket azzal a céllal tünk fel, hogy a fejtörő segítségével szoktassuk az olvasókat a könyvtári segéd-eszközök használatához. Sokkal több olvasónak magyarázhattuk el a szakkatalógus használatát, irányíthattuk figyelmüket az eddig alig használt folyóiratcikkek katalógusra és az ugyancsak kevésbé kihasználtságú műszaki értelmező szótárakra, mint ahánynak a többi kérdésben sikerült eredményt elérnie. A kérdések ismét kissé nehezeknek bizonyultak. Az egyik kérdés például így szolt: „Miért lehet eleresztett kormányval kerékpározni, és miért dől fel azonnal a legügyesebb kerékpározó is, ha a kormány szabad forgása pl. súrlódás folytán akadályozva van?” Erre a kérdésre kevesen tudtak válaszolni. Voltak kérdések, melyekre jól és sokan válaszoltak, így mindenki tudta, hogy „Mi a Diesel-motor működésének lényege?” — „Mikor, hol alkalmazhatók a tranzistorok?” — „Melyik Verne-re-

gényben van szó kozmikus utazásról; mit szól a könyv ama állításához, hogy az űrutasok súlytalanokká válnak, mikor a Hold és Föld vonzóereje kiegyensúlyozza egymást?" — Az első forduló kérdéseire 13, a második forduló kérdéseire pedig 12 válasz érkezett. E számokban csak azokat a válaszokat vettük figyelembe, melyek a kérdések több mint felét érintették. A megfejtők foglalkozás szerinti megoszlása: 7 munkás és technikus, 10 középiskolás, 3 ipari tanuló. Öten vettek részt mindkét fordulóban. A középiskolások száma az elmúlt évi vetélkedőhöz képest erősen csökkent. Ennek oka a második fejtörő meghirdetésének időpontja volt. Április végén a középiskolások már a tanév befejezésére készülnek. Többen alaposan túllépték a válaszádsra megadott fél lapnyi keretet, volt olyan olvasónk is, aki 35 sűrűn teleírt, ábrákkal, számításokkal ellátott „pályaművet” adott be.

Az eredmény, melyet elértünk számokban kifejezve nem nagy. De sokat jelent, hogy akadtak olyan olvasóink, akik a fejtörőn keresztül kapcsolódtak bele jobban a műszaki részleg munkájába, ismerkedtek meg annak szolgáltatásaival és megtanulták egy-egy tárgykör megismerésének könyvtári lehetőségeit. A műszaki

fejtőrőt évről évre ismételni szeretnénk, természetesen állandóan javítva annak módszerén. Az elkövetkezendő fejtőrőn az lesz a célunk, hogy a kérdések érdekesek és újszerűek legyenek, és a felelet megtalálható legyen a könyvtárban több példányban levő szakkönyvekben. A megfejtőre csak az a feladat vár, hogy az egy, vagy több könyvben fellelhető választ a könyvtári segédeszközök igénybevételével megtalálja és annak lényegét összefoglalja. — És most néhány mondat az első díjat nyerő pályázó leveléből, mely arra bátorít, hogy az eddigi szerény eredmények ellenére is folytassuk a kísérletezést: „...a vasöntödében minden munkatársam nekem drukkol. Közülünk sokan járnak a könyvtárba, és annak idején egyikük hozta a hírt, hogy Cs. V. 30 ponttal az első helyen áll. Azóta nem győznek biztatni, mutassam meg, mit tudok. Az ebédszünet alatt rögtönzött kiselőadásokat tartok az első forduló kérdéseiről, sőt a második forduló 8 kérdését is ismertetnem kellett. Már mindenki ismeri a rakétameghajtás elvét és az olyan kérdéseket, hogy például a súlytalanság miért lép fel az űrhajóban stb., s szaktekin-télynek tartanak a centrifugális erő kérdésében. Így magam is tanulva oktatok.”

Marton Tiborné